

A helyszíni szemle normatív szabályozásának igénye és lehetőségei a büntetőeljáráásban

I. BEVEZETÉS

A bűncselekmények helyszínén végzett szemlével kapcsolatos első írásos dokumentumok az i. e. II–I. századból valók.^[1] A mai értelemben vett szemle valódi jelentőségével ugyanakkor csak a 19. század végén kezdett behatóbban foglalkozni az akkor formálódó kriminalisztikai diszciplína.^[2] Ekkor a szemletárgyak köre kitágult és magába foglalta a „büntett eszközzeit”, a „bűnmaradványokat”, a helyszíni nyomokat, és a helyszín állapotát. Tulajdonképpen ekkor nyílt meg a lehetőség a tárgyi elváltozások okainak objektív megállapítására is.^[3] Nem véletlenül, hiszen a természettudományok fejlődése immánens előfeltétele volt a mai értelemben vett, tudományos megalapozottságú helyszíni vizsgálatok kezdeti kialakulásának is. Természetesen, a bűncselekmény helyszínének megtekintése — és kevésbé annak mai értelemben vett vizsgálata — az idők során változó dominanciával de folyamatosan hozzátartozott a büntető eljárás lefolytatásához.^[4] A szemlére vonatkozó írott források már a középkori magyar jogból is hivatkozhatók, *törvényi* szabályozásának első nyomai az inkvizitórius eljárás meghonosodásával tűntek fel a 15. században.^[5] Külön figyelmet érdemel, hogy a helyszíni szemle ma is érvényes *taktikai* alapvetései hazánkban a 18–19. század fordulójára kialakultak,^[6] azonban ebben az időszakban a szemle mégsem nyert krimináltaktikai karaktert, hanem a helyszín megtekintése útján megmaradt a tapasztalat megszerzésének és így a kellő meggyőződés kialakításnak eszközeként.^[7] A szemle lefolytatásának garanciális elemeire vonatkozó első hazai források szintén a 19. század első feléből származnak, és elsősorban arra hívják fel a figyelmet, hogy a szemle során észlelteket ne befolyásolja tanúk vallomása, „mert azok a gyenge ellenkezéstől is eltűnhetnek”, azonban a szemlén észlelt tényeket „bizonyáglevelekben” kellett rögzíteni.^[8] Később, az 1843. évi büntető-

[1] Részletesen lásd: San Nicolo, Marian: *Strafrechtliches aus den greichischen Papyri*. Archiv für Kriminalanthropologie, 46. kötet.) Az időszámítás előtti II-I. században az egyiptomi görög közigazgatás szervei a halálesetek, lopások, balesetek, vagy rongálások ügyében tartottak szemlélt.

[2] Pusztai, 1977, 72.

[3] Katona, 1973, I. kötet 336–344. Idézi: Pusztai, 1977, 73.

[4] Katona, 1977, 247–251.

[5] Davori, 1905, 191.

[6] Pusztai, 1977, 75.

[7] Katona, 1977, 256–260.

[8] Kövy, 1835, 604. Ezzel a megjegyzéssel a szerző a személyi bizonyítékok, így különösen az észlelő tanúk vallomásának bizonytalanságára mutat rá, valamint arra, hogy a tapasztalati tények ezzel a múlandó, vagy változó személyi bizonyítékkal szemben állandóak, azok pontos rögzítése kiemelt jelentőségű.

eljárási törvényjavaslat bűnvizsgálati fejezete^[9] és a bizonyításról szóló fejezete^[10] már egy újabb szemlélet első példaként tartalmazta a szemlék végrehajtásának részletes szabályait. Ezen túlmenően a szemle bizonyító erejének kérdését tárgyalja igen részletesen, továbbá elsőként tér ki a tárgyi bizonyítékok szemlén történő összegyűjtésének, lefoglalásának és rögzítésének köteleességére, módjára.^[11] Ma — azaz több, mint másfél évszázaddal később — elsősorban a természettudományi ismeretanyag robbanásszerű fejlődése alapjaiban változtatta meg a szemle során felhasznált technikai instrumentumok körét, és ezzel párhuzamosan a szemlével szemben támasztott elvárásokat is. A szemle általánosan megfogalmazott célja az utóbbi fél évszázadban alig változott és annak fundamentális szerepe a büntetőeljárás nyomozati és lényegét tekintve bírói szakaszában is azonos: a tényállás felderítéséhez szükséges bizonyítékok biztosítása.^[12] Mégis, attól függően, hogy a szemlét az eljárás mely szakaszában folytatják le, jellege jelentősen eltérő. A *bírói eljárás során* a szemle funkciója a már feltárt tények teljes tisztázása, illetve a bírói meggyőződés megerősítésére szolgál, csak ritkán eredményezi még nem ismert bizonyítékok felderítését. Jóllehet a hatályos eljárásjogunk kifejezetten foglalkozik ennek lehetőségével,^[13] éppen a büntetőeljárás sajátosságai miatt hosszabb idővel (gyakran több évvel) a bűncselekmény elkövetése után a helyszíni szemle már csak kivételesen szolgáltatathat novumot. Természetesen a bírói szemle szerepét így sem szabad alábecsülni, azonban az attól várható eredmények, és a releváns információ bősége a bűncselekmény elkövetése után az eltelt idő arányában drasztikusan csökken. A *nyomozás* során a szemlét — éppen ezért — sok esetben halaszthatatlan nyomozati cselekményként foganatosítják, így az a nyomozás első kiindulópontja. Ekkor a szemle elsődleges célja a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett elváltozásoknak, a bűncselekmény nyomainak felkutatása, rögzítése és megvizsgálása. A nyomozás során perfektuált szemle kiemelt jelentősége döntően annak megismételhetetlenségében rejlik. A szemle során felkutatott és rögzített elváltozások a nyomozás számára kezdetben adatokat szolgáltatnak, majd később az eljárás további szakaszában — az ellenőrzés próbáját kiállva — tényeket képesek bizonyítani, azaz bizonyítékká vál(hat)nak. A nyomozati szakban kivitelezett szemle mikénti lefolytatására, illetve *garanciális* részletszabályaira vonatkozó joganyag itt nyer(ne) különös hangsúlyt, hiszen az észlelteket úgy kell rögzíteni, dokumentálni, hogy az azokból levonható ténybeli következtetés, azaz a bizonyítékkénti felhasználás lehetősége, ne gyengüljön, vagy szélsőséges esetben ne enyészsen el. Az utóbbi évek kiemelt bűnügyeinek nyomozása során felvetődő bizonyítási jellegű problémákat^[14] ugyan sokszor jelentősen torzította a sajtó, azonban azok elsődleges szakmai feldolgozása is a szemlék — vélt, vagy valós — hiányosságokra irányí-

[9] 1843. évi büntetői eljárási törvényjavaslat „A bűnvizsgálat” című X. fejezet, 32. §.

[10] 1843. évi büntetői eljárási törvényjavaslat XIV. fejezet, 101-132.§§-ai.

[11] Uo. 129. §.

[12] Puzsai, 1977, 120.

[13] 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 303. §.

[14] Pl.: Móri bankrablás (2002) közismert bizonyítási problémái, továbbá Budapest Környéki Törvényszék jelenleg is zajló hat halálos áldozatot követelő (2008–2009-es), romák ellen elkövetett gyilkosságsorozat vádlottjainak ügye.

totta a szakemberek figyelmét,^[15] az ügyek valós, mélyreható elemzése pedig megkerülhetetlen feladata lesz a tudomány művelőinek.

Nem túlzó megállapítás továbbá, hogy napjainkban a tárgyi bizonyítás prioritást élvez a személyi bizonyítással szemben: a tárgyi bizonyítékok a büntetőeljárásban már pusztán létezésükkel is bizonyíthatnak. A helyszíni szemle a legkülönbözőbb szakértői vizsgálatok „alapanyagát” is szolgáltatja, ezért helyes kivitelezése, vagy részletszabályainak kimunkálása során speciális *szaktudományi* igények által indukált szakmai szempontok sem hagyhatók figyelmen kívül.

Az eddig elmondottakból az következne, hogy a természettudományok fejlődése által indukált technikai fejlődés, valamint a szemlének, mint bizonyítási eljárásnak egyre inkább felértékelődő, sokszor perdöntő szerepe, továbbá a szemle során nyert tárgyi bizonyítási eszközök szakértői elemzése, és azok indíciumpkenti értékelése egyaránt a szemle kivitelezésére vonatkozó részletes szabályok kimunkálására sarkallná a jogalkotót. Ha áttekintjük a vonatkozó joganyagot hiányérzetünk támadhat. A hatályos büntetőeljárás törvény — álláspontom szerint helyesen — szakított a korábbi nézettel, amely a szemlét a bizonyítási eszközök közé sorolta. A törvény pontosan rögzíti, hogy a szemle nem bizonyítási eszköz, hanem olyan bizonyítási *eljárás*, amelyből a bizonyítás eszköze származhat. A szemle részletezőnek bizonyosan nem mondható, mindössze egyetlen szakaszban meghatározott törvényi szabályai ennek megfelelően a bizonyítási eljárások között nyertek elhelyezést.^[16] Semmiképpen nem állítható, hogy a törvény kimerítette volna az adott eljárás lehetséges szabályozásának kereteit, inkább arra következtethetünk, hogy ezt a feladatot valószínűleg alacsonyabb jogforrással kívánta betölteni a jogalkotó, bár erre vonatkozó lehetőség igen, kifejezett felhatalmazás nem található a törvényben.^[17] Az eljárással szemben rögzített általános garanciális szabály sem mutat túl a korábbiakon, amikor kimondja, hogy a szemle alkalmával a bizonyítás szempontjából jelentős körülményeket részletesen rögzíteni kell. Minden észlelt eseményt, körülményt részletesen le kell írni, amelyet szükség esetén ki kell egészíteni helyszínvázlattal, fényképfelvételekkel, hangfelvételekkel és bármilyen más olyan technikai megoldással, amely az adott esetben a leginkább megőrzi a rögzített bizonyítási eszközöket.

Kétségtelen, hogy a szemle legfontosabb célja egyrészt a *helyszínen* tapasztaltak egyértelmű és a valóságnak megfelelő rögzítése, másrészt az egyes bizonyítékok összegyűjtése és rögzítése. Az azonban érdekes, hogy a jogalkotó mintegy a szemle különleges eseteként a Be. 119. § (4) bekezdésében tesz említést arról, ha a szemle tárgyát egyáltalán nem, vagy csak jelentős nehézség, illetve költség árán lehetne a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság elé vinni, a szemlét a *helyszínen* kell megtartani. (A megoldás helyessége kételyt ébreszt arra is figyelemmel, hogy a bírói szemlét^[18] a törvény másutt szabályozza.)

[15] Kovács, 2009. (Többek között a móri bankrablás, a postásgyilkosságok, a Tánczos-ügy, a Nógrádi-ügy, a zálogházi rablássorozat nyomozási és bizonyítási problémáit dolgozza fel a szerző.)

[16] 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, VII. cím a bizonyítási eljárásokról, 119. §.

[17] 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 77. §.

[18] 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 303. §.

II. A HELYSZÍNI SZEMLE JOGI SZABÁLYOZÁSA

Amint az a fentiekből látható, a büntető eljárási törvény csupán általános szabályokat rögzít a szemléről, a helyszíni szemlét pedig alárendeli a szemle összesített fogalmának. A gyakorlatban a bírói szemle jelentőségéhez képest megnövekedett a nyomozói — egyúttal helyszíni — szemlén rögzítettek súlya, a bírósági eljárásban pedig pregnánsan nőtt a bűncselekmény apróbb mozzanatainak pontos rekonstruálására vonatkozó igény. A bírósági eljárás során zajló bizonyítás, helyesen, az eseménylánc minél pontosabb feltárását célozza, és ehhez illeszti a szemle adatait, illetve annak során beszerzett tárgyi bizonyítási eszközök szakértői értékelésének eredményeit is. Ha figyelembe vesszük, hogy mindez a bűncselekmény elkövetése után évekkel később történik, könnyen belátható, hogy a nyomozati szak esetleges ilyen tárgyú hiányosságai, pontatlanságai nem, vagy csak kivételesen orvosolhatók. Részben a korábban említett gyakorlati aktualitás, részben pedig elméleti megfontolások indokolják a vonatkozó jogi szabályozás áttekintését.

Az Alaptörvény I. Cikk (3) bekezdése értelmében az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. A büntetőeljárás, s annak keretében a szemle természetesen alapvető jogokat korlátoz: a magánélet, a magánszféra, a magántulajdon szabadságát, továbbá a személyes adatok védelméhez fűződő jogok korlátozása felvethető a büntetőeljárás keretében lefolytatott szemle során. Ezért alkotmányos kritérium, hogy az alaprendelkezéseket törvény — jelen esetben a büntetőeljárásról szóló törvény — tartalmazza. A Be. csupán a szemle fogalmát és legalapvetőbb szabályait jelöli ki, azonban általános érvénnyel kimondja azt, hogy az eljárási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.^[19] Megállapítható, hogy a rendőrségre, mint nyomozóhatóságra vonatkozó jogszabályok több helyen — bár ugyancsak szüksézávan — rendelkeznek a helyszínen végrehajtandó bizonyítással összefüggő cselekményekről és a szemléről. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 43. §-a rendelkezik a szemlét megelőző esszenciális feladatról, a helyszín biztosításáról, a szemléről azonban nem tesz említést.^[20] A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX.22.) BM rendelet már részletesebb rendelkezéseket tartalmaz a rendőrség helyszínbiztosítási kötelezettségébe tartozó egyes feladatokról, azonban a szemle lefolytatásának módjára ugyancsak nem tér ki.^[21] A belügyminiszter irányítása

[19] Be. 60. § (1) bekezdés.

[20] A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 43. §: „A rendőr feladata ellátása során jogosult megtiltani, illetőleg megakadályozni, hogy valamely bűncselekmény, szabálysértés, baleset, egyéb esemény helyszínét megváltoztassák.

[21] 11. § (1) A helyszínt biztosító rendőr a) elsősegélyben részesíti vagy részesítteti azokat, akik az esemény során megsérültek vagy megbetegedtek, valamint más ok miatt segítségre szorulnak, b) a szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért elkövetőt elfogja, a tanúkat visszatartja, az eseményben érintetteket, az eseményt észlelőket feltartóztatja, c) az illetéktelen személyeket a helyszínről eltávolítja, d) a helyszínt körülhatárolja, eredeti állapotában megőrzi, e) megállapítja és megfigyeli, hogy megváltoztatták-e a helyszínt, miben változtatták meg, ha igen, ki és miért, f) a közrendet zavaró cselekményeket, forgalmi torlódásokat megszünteti, g) az eseményt szolgálati előjárójának azonnal jelenti, h) feljegyezi, hogy a sérültet milyen rendszámú mentő gépkocsival, hova szállították el, i) nyomon üldözés lehetősége esetén az üldözést

alá tartozó nyomozó hatóságok által folytatott nyomozás részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI.24.) BM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: Nyor.) már magáról a szemléről is tartalmaz szabályokat. Megfogalmazza a nyomok, anyagmaradványok felkutatásának és rögzítésének alapelveit,^[22] melyek egy része kiemelt garanciális jelentőségű lehet a büntetőeljárásban. (Ellenőrizhetőség, rögzítés, rekonstruálhatóság kérdései.) A Be. 166. §-ban megjelöltek^[23] felül a Nyor. rögzíti továbbá a szemléről készült jegyzőkönyv kötelező tartalmi elemeit is.

A büntető eljárásjogi törvény szerint a jegyzőkönyvben röviden le kell írni a nyomozási cselekmény menetét akként, hogy a jegyzőkönyv alapján az eljárási szabályok megtartását is ellenőrizni lehessen. Fentiekhez képest a Nyor. megállapítja, hogy a szemléről készült jegyzőkönyvnek a Be. 166. §-ában meghatározottakon kívül részletesen tartalmaznia kell a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatásának, összegyűjtésének menetét, módját, helyét is. A rögzített, eredetben biztosított vagy megmintázott nyomot, anyagmaradványt a helyszínen bűnjelcímkével hitelesíteni kell. A bűnjelcímkét az eljáró nyomozó, illetőleg a bűnügyi technikus a helyszínen köteles aláírni; ha hatósági tanút alkalmaznak, a bűnjelcímkét a hatósági tanúval is alá kell íratni.^[24] A talált nyomok és anyagmaradványok pontos, számmal is azonosított helyét, jellegzetességeik leírását, a rögzítés, az eredetben való biztosítás, illetve a megmintázás tényét — a nyomozási cselekményről készült — jegyzőkönyvbe kell foglalni. A talált nyomok és anyagmaradványok helyét a jegyzőkönyvbe foglaláskor alkalmazott számozással egyezően, egyértelműen magyarázott jelek segítségével a helyszínvázlatban is fel kell tüntetni. Ugyanezen számozást kell alkalmazni a jegyzőkönyvhöz csatolt fényképmellékletben is.^[25] A szagmaradvány rögzítéséről — az erre rendszeresített űrlapon — szintén jegyzőkönyvet kell felvenni.^[26] Ha utóbb kiderül, hogy a nyom vagy az anyagmaradvány rögzítése nem sikerült, erről a jegyzőkönyvben alkalmazott számozásra hivatkozással

késedelem nélkül teljesíti, valamint j) a helyszínrre megérkező szemlebizottság vezetőjének jelentést tesz.

(2) A helyszínről való bevonulása után a rendőr írásban jelenti, hogy a) kinek a felhívására vagy utasítására, mikor érkezett a helyszínrre, b) kiket talált a helyszínrre, c) milyen nyomokat és anyag maradványokat biztosított, d) milyen intézkedéseket tett, valamint e) változásokat eszközöltek-e a helyszínrre, ha igen, kik és miért.

[22] „34. § A nyomok, anyagmaradványok felkutatása, rögzítése és biztosítása során úgy kell eljárni, hogy az eljárási szabályok megtartását utólag is ellenőrizni lehessen.

35. § (4) A talált nyomok és anyagmaradványok pontos, számmal is azonosított helyét, jellegzetességeik leírását, a rögzítés, az eredetben való biztosítás, illetve megmintázás tényét a nyomozási cselekményről készült jegyzőkönyvbe kell foglalni. A talált nyomok és anyagmaradványok helyét a jegyzőkönyvbe foglaláskor alkalmazott számozással egyezően, egyértelműen magyarázott jelek segítségével a helyszínvázlatban is fel kell tüntetni. Ugyanezen számozást kell alkalmazni a jegyzőkönyvhöz csatolt fényképmellékletben is.”

[23] A Be. szerint a jegyzőkönyv általánosságban az alábbiakat tartalmazza: a) az eljáró hatóság megnevezését, b) az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény megnevezését és a gyanúsított nevét, c) a nyomozási cselekmény helyét és idejét, d) a jelen lévő ügyész, nyomozó hatóság tagja, eljárásban részt vevő személy és képviselője, védő, tanú, tanú érdekében eljáró ügyvéd, hatósági tanú és jegyzőkönyvvezető nevét, e) a kihallgatott terhelt és tanú, a meghallgatott szakértő nevét, valamint az e törvényben meghatározott más személyi adatokat.

[24] Nyor. 35. § (3) bekezdés.

[25] Nyor. 35. § (4) bekezdés.

[26] Nyor. 35. § (5) bekezdés.

feljegyzést kell készíteni.^[27] A rögzített, eredetben biztosított, illetve megmintázott nyomokat és anyagmaradványokat a bűnjelkezelésről szóló jogszabályokban foglaltak szerint kell kezelni.^[28]

Bár a Nyor. kihangsúlyozza, hogy a jegyzőkönyvben röviden le kell írni a nyomozási cselekmény menetét akként, hogy a jegyzőkönyv alapján az eljárási szabályok megtartását is ellenőrizni lehessen (mely természetesen nagyon fontos kitétel), ám annak deklarálása jogszabályi szinten elmaradt, hogy a jegyzőkönyvből ezen felül a helyszín állapotának, az ott észlelt valamennyi körülménynek, bizonyítéknak évekkel később is rekonstruálhatónak kell lennie. Vélhetően a gyakorlati tapasztalatokból eredően ezt a rendkívül fontos garanciális szempontot tükrözi az országos rendőrfőkapitány 13/2012. (VII.30.) ORFK utasítása^[29] (a továbbiakban: Utasítás), amikor úgy rendelkezik, hogy: „A nyomok, anyagmaradványok felkutatását és rögzítését megelőzően a helyszín állapotát — utólag rekonstruálható módon — részletesen dokumentálni kell.”^[30]

Megjegyzem, hogy az utólagos rekonstruálhatóság fentiekben előremutatóan megjelenő alapvető követelményét a bírósági eljárás bizonyítási igényére figyelemmel indokolt lenne jogszabályi szintre emelni és kiterjeszteni. A gyakorlatban ugyanis nemcsak a helyszín rögzítéskori/észleléskori állapota és annak rekonstrukciója lehet az évekkel később zajló bírósági bizonyítás tárgya, hanem ma már egyre inkább követelményként vetődik fel a szemle mint a bizonyítási eljárás valamennyi mozzanatának az adott stádiumában való rekonstruálhatósága is, annak pontos időbeli lefolyása, a cselekmények egymásutánisága.

A helyszíni szemlével kapcsolatos szabályrendszert áttekintve megállapítható, hogy az Utasítás a hivatkozott joganyagnál bővebb, részletesebb szakmai szabályokat rögzít. A korábban kifejtetteket nem ismételve nyilvánvaló az is, hogy valós szabályozási igényt tölt be. A vizsgálatok ugyanakkor indokoltan felvethető, hogy szakmailag előremutató rendelkezései a jogszabályi hierarchia megfelelő szintjén helyezkednek-e el? A szemle törvényi szintű meghatározása természetesen nem zárja ki, hogy végrehajtásának mikéntjét alacsonyabb szintű *norma* rögzítse. A jogalkotásról szóló 2010. évi CXIII. törvény (a továbbiakban: Jat.) 23. § (5) bekezdésére, illetőleg az Rtv. 6. § (1) bekezdésének *b)* pontja alapján az országos rendőrfőkapitány az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv (ORFK) számára utasítást ad ki. A *normatív utasítás* a szerv részére kötelező.

A rendelkezések jogszabályi hierarchia magasabb szintjére helyezése elvi és gyakorlati okokból is megfontolandó lehet. A bizonyítási eljárás szempontjából érdekes kérdést vet fel, hogy milyen következménye van az Utasítás rendelkezéseit megszegve kivitelezett szemlének, vagy az ily módon beszerzett, rögzített tárgyi bizonyítási eszköznek? Egyértelmű, hogy az utasítást be nem tartó felelősségre vonható,^[31] ám az nem, hogy a

[27] Nyor. 35. § (6) bekezdés.

[28] Nyor. 35. § (7) bekezdés.

[29] 13/2012. (VII.30.) ORFK utasítása a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról. (Hivatalos Értesítő 2012. évi 32. szám)

[30] Utasítás 24. pont.

[31] A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálatáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (XII. fejezet) és a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai Fegyelmi Szabályzatáról szóló 11/2006. (III.14.) BM rendelet alapján.

„hiba terméke”, eredménye mennyiben minősül jogszerűen beszerzett bizonyítéknak? A bizonyítás törvényessége kettős célt szolgál. Egyrészt garancia a büntetőeljárásban résztvevő személyek számára, hogy velük szemben csak a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott módon járhatnak el a hatóságok, másrészt pedig biztosíték az igazságszolgáltatás tisztaságát illetően. A Be. 77. § (1) bekezdése értelmében a bizonyítási eszközök felderítése, összegyűjtése, biztosítása és felhasználása során a Be. rendelkezései szerint kell eljárni. *Jogszabály* elrendelheti a bizonyítási cselekmények teljesítésének, a bizonyítási eszközök megvizsgálásának és rögzítésének, valamint a bizonyítási eljárások lefolytatásának meghatározott módját. A törvény tehát lehetőséget biztosít arra is, hogy egyes bizonyítási cselekmények teljesítésének a módját külön jogszabály írja elő. A normatív utasítás azonban nem jogszabály, hanem közjogi szervezetszabályozó eszköz. Ennek okán megalapozottan felvethető, hogy az Utasításban megállapított szabályok megszegése nem eredményezi a bizonyíték jogellenességét. Ez utóbbi következmény — pontosabban a következmény hiánya — miatt, a büntető eljárásjogi garanciák szem előtt tartásával indokoltan felvethető, hogy szükséges volna az Utasításba foglalt nem technikai jellegű, garanciális rendelkezéseknek a jogszabályi szinten való rögzítése is.

A tárgyalt utasítás egyértelműen kifejtett célja, hogy a helyszínen lefolytatandó szemle egységes elvek alapján, szakszerűen valósuljon meg. Az egységes eljárás követelménye egyre inkább mellőzhetetlen, azonban megvalósulásához kétséget kizáróan az is szükséges (lenne), hogy a helyszíni szemlét lefolytató egységek azonos tárgyi és személyi felkészültséggel rendelkezzenek. A határokon átnyúló bűnözés expanziója felveti a szemlére vonatkozó szabályozás nemzetközileg egységes szabályainak igényét, amivel biztosítható lenne, hogy amennyiben a büntetőeljárás egyes szakaszai, vagy az egyes eljárási cselekmények különböző államok területén zajlanak, a lefolytatott szemle eredménye, és az annak során rögzített tárgyi bizonyítási eszközök fenntartások nélkül felhasználhatóak legyenek a közös szabályozást elfogadó valamennyi államban. Számos nemzeti ajánlás és módszertani útmutató létezik, melyek a specifikus forenzikus eljárások végrehajtásának mikéntjét szabályozzák.^[32] Egységes nemzetközi szabályozás azonban a helyszíni szemle végrehajtására nem született. Az egységesítés ugyanakkor legfeljebb technikai jellegű lehet(ne),^[33] hiszen a szemle lefolytatására vonatkozó általános követelmények szoros összefüggésben állnak az adott jogrendszerrel, annak bizonyítási szabályaival. Az egyes nemzeti jogok különbözőségéből az eljárási cselekmények fogantatásának eltérése szükségszerűen következik.

Összefoglalva megállapítható, hogy a büntetőeljárásban lefolytatott helyszíni szemle törvényi szabályozása inkább keret jellegű és az alacsonyabb szintű jogszabályok sem tartalmazzák a szemle lefolytatásának konkrét módjára vonatkozó részletes, garanci-

[32] Ilyenek az ASTM International dokumentumai, de számos segédanyag fellelhető az ENFSI (European Network of Forensic Sciences Institutes) ajánlásai között is. Elérhető: <http://www.enfsi.eu/documents>

[33] 2008-ban született a helyszíni szemlékre vonatkozó ISO/IEC 17020 nemzetközi szabvány átültetésére vonatkozó nemzetközi akkreditációt és harmonizációt célzó dokumentum. A dokumentumot az European co-operation for Accreditation (EA) Közgyűlése és az ENSFI Közgyűlése EA-5/03 szám alatt jegyzi. (Guidance for the implementation of ISO/IEC 17020 in the field of crime scene investigation — Útmutató az ISO/IEC 17020 szabványnak a helyszíni szemlékre történő implementációjához.)

ális szabályokat. Az országos rendőrfőkapitány normatív utasítása tartalmát tekintve valós hiányt pótol, azonban egyes — nem technikai — rendelkezéseinek jogszabályi szintre emelése a bizonyítékok értékelése szempontjából indokolt lenne. Nemzetközi szinten egységes helyszíni szemle eljárás kidolgozására ugyanakkor a bizonyítási eljárások lefolytatására vonatkozó jogi instrumentumok és a bizonyítékok értékelésének jogi különbözősége miatt valószínűleg nincs lehetőség, így a harmonizáció leginkább a szemle technikai kivitelezésére, instrumentumaira, vagy a szemle során biztosított tárgyi bizonyítási eszközök szakértői vizsgálatára vonatkozó szakmai szabályok szintjén valósítható meg.

IRODALOM

- Davori Relkovic Néda (1905): *Buda város jogkönyve*. Budapest.
- Katona Géza (1973): *A bűnperbeli bizonyítási eszközök fejlődése a XVIII–XIX. században*. A kriminalisztika magyarországi előzményei. Doktori értekezés. Budapest.
- Katona Géza (1977): *Bizonyítási eszközök fejlődése a XVIII–XIX. században*. A kriminalisztika magyarországi előzményei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Kovács Lajos (2009): *A mór megtette...* Korona Kiadó, Budapest.
- Kövy, Alexander (1835): *Elementa Jurisprudentiae Hungaricae*. Sárospatak.
- Pusztai László (1977): *Szemle a büntetőeljárásban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- San Nicolo, Marian (1912): Strafrechtliches aus den griechischen Papyri. In: *Archiv für Kriminal-Anthropologie und Kriminalistik* 46. köt, 118–145.

- ISO/IEC 17020 nemzetközi szabvány
- Guidance for the implementation of ISO/IEC 17020 in the field of crime scene investigation - Útmutató az ISO/IEC 17020 szabványnak a helyszíni szemlékre történő implementációjához
- ENSFI Közgyűlése (European Network of forensic Sciences Institutes) EA-5/03 szám alatt jegyzett határozata
- 23/2003. (VI.24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozás részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól
- 11/2006. (III.14.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervezetek hivatásos állományú tagjai Fegyelmi Szabályzatáról
- 13/2012. (VII.30.) ORFK utasítása a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról. Hivatalos Értesítő 2012. évi 32. szám